

بررسی روند ۱۰ ساله بنیاد ملی علم نشان می‌دهد میانگین سهم پژوهشگران پسادکتری از ۲۰ درصد فراتر نرفته است

حمایت از طرح‌های پژوهشی در تهران حبس شد

زهرا رضایی
نایب‌رئیس گروه دانشگاه

حمایت و جهت‌دهی به فعالیت‌های پژوهشی یکی از اقدامات مهم حاکمیت‌ها در دنیای امروز است. کاری که باعث می‌شود تا هزینه‌ها در مسیر درست قرار گرفته و بالطبع امکان نتیجه‌بخش بودن فعالیت‌های تحقیقاتی هم بیشتر شود. کاری که برای انجام آن در

کشورهای مطرح در عرصه علم و فناوری، بنیادی ویژه راه‌اندازی شده است. در ایران نیز از سال ۱۳۸۲ با صندوق حمایت از پژوهشگران کشور و با تصویب اساسنامه آن از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی راه‌اندازی شد. صندوقی که وظیفه‌اش رصد تحولات بین‌المللی این حوزه و جهت‌دهی به فعالیت‌های علمی و تحقیقاتی محققان و دانشمندان ایرانی در راستای ارتقای ارزش علم در کشور، حرکت در مرزهای دانش جهانی و زمینه‌سازی برای ارائه راه‌حل‌های بدیع

این میان سامانه انتشار اطلاعات مرتبط با این بنیاد امکان دسترسی به فعالیت‌های صورت‌گرفته از سوی بنیاد ملی علم کشور را در بازه زمانی ۱۰ ساله مشخص می‌کند. آمارهای قابل‌توجهی که نشان می‌دهد در این برهه زمانی چه تعداد طرح در این بنیاد پذیرش شده، چه تعداد کامل شده، بیشتر طرح‌ها مربوط به کدام گروه‌های آزمایشی بوده و... با نگاهی به این آمار اولین نتیجه‌ای که می‌توان از آن گرفت، تمرکز حمایت‌ها در پایتخت بوده است.

حمایت از طرح‌های پژوهشی در پایتخت باقی ماند

یکی از موضوعات بحث‌برانگیز در حمایت از حوزه‌های پژوهش کشور، تمرکز بر طرح‌هایی است که در پایتخت قرار دارند. روندی که در بنیاد ملی علم هم تکرار شده و بخش عمده طرح‌های مصوب در بازه زمانی ۹۲ تا ۹۳ برای استان تهران بوده، به طوری که در این بازه زمانی ۴ هزار و ۴۰۶ طرح در پایتخت مصوب شده است. این در حالی است که هیچ‌کدام از ۳۰ استان دیگر، در بهترین حالت تعداد طرح‌های مصوب شان از ۶۰۰ طرح بیشتر نشده است. بعد از تهران، اصفهان با ۵۹۶ طرح و

آذربایجان شرقی با ۴۵۸ طرح قرار دارند. وضعیت حمایت بنیاد ملی علم از طرح‌های مصوب در استان‌هایی مانند کهگیلویه و بویراحمد با ۲۷ طرح، هرمزگان ۴۲، ایلام ۳۲ طرح هم در وضعیت خوبی قرار ندارد. هرچند شرایط استان‌ها به تفکیک طرح‌های پیشنهادی مشخص نیست و طبیعتاً تعداد این طرح‌ها در استان‌های نام‌برده شده هم به نسبت تهران و اصفهان کمتر خواهد بود، اما نمی‌توان از تمرکزگرایی، حمایت از پژوهش‌ها و تحقیقات علمی در پایتخت چشم‌پوشی کرد.

۲۵ درصد طرح‌های پیشنهادی امسال در بنیاد، مصوب و حمایت شدند

مصوب شده که نشان می‌دهد ۲۵ درصد از طرح‌ها مصوب شده است. سال گذشته هم از هزار و ۷۸۴ طرح پیشنهادی، ۶۱۳ طرح مصوب شد که نشان‌دهنده حمایت از ۳۵ درصد از طرح‌های آن سال بوده است. سال ۱۴۰۰ هم دو هزار و ۲۹۳ پیشنهاد بوده که از این میزان ۹۴۵ طرح مصوب شده است. این نشان می‌دهد علی‌رغم تعداد بالای طرح‌های پیشنهادی، تعداد اندکی از آنها به حمایت نهایی می‌رسند.

نکته اول درباره این بنیاد آن است که قرار نیست از همه طرح‌های پژوهشی حمایت کند. تنها طرح‌هایی که بعد از پذیرش به عنوان طرح‌های مصوب قلمداد می‌شود، امکان حمایت مالی از آنها وجود دارد و تقریباً از یک چهارم طرح‌ها حمایت می‌کند. با در نظر گرفتن این مساله که هر طرح در همان سالی که ارسال و تصویب شده، شمارش شده است، باید عنوان کرد دو هزار و ۹۸ طرح پیشنهادی در سال جاری به بنیاد رسیده و ۵۰۷ طرح

علوم پایه‌ای‌ها در صف اول حمایت بنیاد ملی علم ایران

۴۱۶ طرح سهم ۱۰ درصدی را در حمایت از بنیاد ملی علم ایران به خود اختصاص داده‌اند. بعد از آن علوم انسانی با ۳۴۰ طرح و سهم ۹ درصدی و در آخر هم محیط زیست و سلامت با ۳۲۳ طرح، سهم ۸ درصدی داشته‌اند. البته باید به این مساله توجه کرد که این بنیاد ۶ کارگروه تخصصی مرتبط با هر کدام از این حوزه‌ها تشکیل داده بود تا بتواند به صورت تخصصی طرح‌ها را بررسی و داوری کند.

تقسیم‌بندی حوزه‌های طرح‌ها هم نشان می‌دهد که بیشترین طرح‌های مصوب و حمایت از پژوهش‌ها مربوط به علوم پایه یا سهم ۲۳ درصدی است. یعنی هزار و ۳۱۵ طرح مصوب در بازه زمانی ۹۲ تا امسال، مربوط به این حوزه بوده است. بعد از آن، ۹۵۵ طرح یا معادل ۲۴ درصد از طرح‌های مصوب مربوط به فنی و مهندسی می‌شود. حوزه کشاورزی هم با ۶۳۸ طرح مصوب سهم ۱۶ درصدی داشته و بعد از آن علوم پزشکی‌ها با

۲۹ درصد طرح‌های مصوب بنیاد ظرف ۲ سال به نتیجه می‌رسند

یک ساله را نیاز داشته است. رتبه سوم طرح‌ها هم شامل هزار و ۷۹۲ طرح بین ۱۳ تا ۱۸ ماه مدت زمان اجرایی آنها بوده است. در این میان برخی از طرح‌ها هم فراتر از دو سال زمان برای به نتیجه رسیدن نیاز داشته‌اند. به طوری که ۶۵۹ طرح یا معادل ۸ درصد طرح‌ها، بین ۲۵ تا ۳۰ ماه، ۵۸۲ طرح با سهم ۷ درصدی بین ۳۱ تا ۳۶ ماه و ۵۹۵ طرح، معادل همان ۷ درصد بیش از ۳۶ ماه زمان نیاز داشته‌اند.

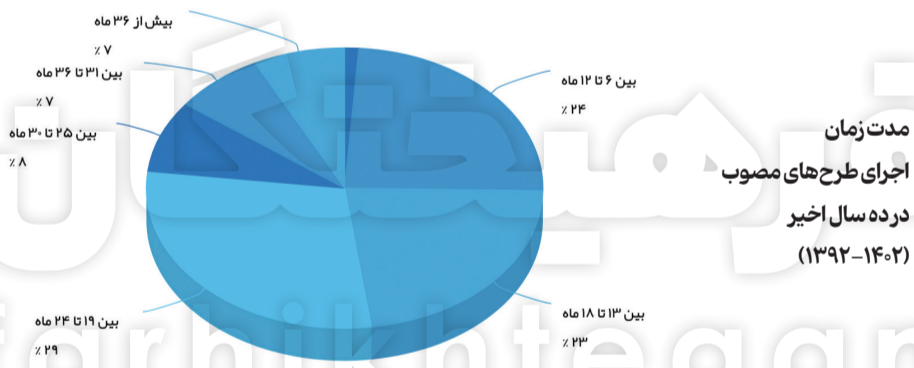
به نتیجه رسیدن طرح‌های پژوهشی و تحقیقاتی موضوعی زمان‌بر است و کوتاه‌ترین زمان برای رسیدن به نتیجه را باید تا یک سال در نظر گرفت، زمانی که البته غالب طرح‌ها از آن فراتر می‌رود. ۲۹ درصد از طرح‌های مصوب در این بنیاد بین ۱۹ تا ۲۴ ماه زمان برده و می‌برد تا به مرحله اجرا برسد یعنی دو هزار و ۳۱۴ طرح مشمول این بازه زمانی بیش از یک تا دو سال قرار می‌گیرند. بعد از آن هزار و ۹۱۷ طرح که سهم ۲۴ درصدی می‌شود هم بازه زمانی ۶ تا

بار اصلی اجرای طرح‌های مصوب بردوش اساتید دانشگاهی

بنیاد در بازه زمانی ۹۲ تا امسال داشته‌اند. نکته دیگر توزیع سنی مجریان این طرح است. عمده مجریان با سهم ۳۹ درصدی در رده ۴۱ تا ۵۰ سال قرار داشتند. بعد از آنها رده اساتید و دانشجویان پسادکتری که رده سنی شان بین ۳۰ تا ۴۰ سال بوده، ۲۷ درصد از طرح‌های مصوب را به اجرا رساندند. مجریان بین رده ۵۱ تا ۶۰ سال هم با سهم ۲۱ درصدی و در نهایت، آنهایی که سن شان بین ۶۱ تا ۷۰ سال بود، مشارکت ۱۰ درصدی در اجرای این طرح‌ها را عهده‌دار بودند.

وظیفه اجرایی سازی پژوهش‌ها برعهده دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اساتید است. نقشی که در طرح‌های مصوب بنیاد ملی علم ایران، عمده آن با سهم ۲۹ درصدی بردوش اساتید گذاشته شده است. بعد از آنها، اعضای هیات علمی با مرتبه علمی دانشیاری سهم ۲۹ درصدی در میان مجریان طرح‌های مصوب داشته‌اند. سهمی که برای اساتید ارها به ۲۱ درصد می‌رسد و در آخر هم دانشجویان پسادکتری با سهم ۲۰ درصدی، بیشترین مشارکت را برای تحقق طرح‌های مصوب

طرح‌های پژوهشی بیشترین حمایت را از سوی بنیاد ملی علم دارند

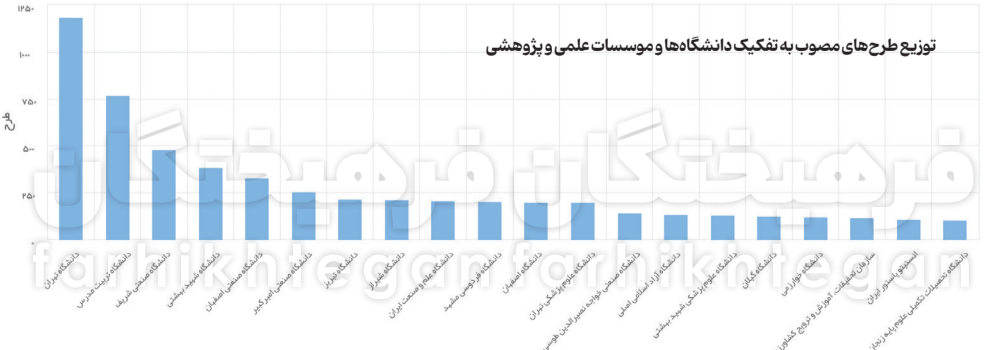
تصویب رسیده است. سال ۱۴۰۰ اما خبری از تصویب گزنت نبود و از میان طرح‌های مصوب ۴۱۴ طرح پژوهشی، ۲۲۵ رساله دکتری و ۲۴۱ رساله پسادکتری بوده است. برتری طرح پژوهشی در سال ۱۳۹۹ هم وجود داشت، به طوری که آن سال ۴۳۹ طرح پژوهشی، ۱۸۶ رساله دکتری و ۲۲۷ پسادکتری از سوی بنیاد تصویب و حمایت شد. موضوع قابل توجه اینکه حمایت از رساله دکتری از سال ۱۳۹۵ با ۸۵ رساله مرتبط با این حوزه، به جمع حمایت‌های بنیاد اضافه شده و تا پیش از آن خبری از آن نبود و تنها رساله پسادکتری و گزنت در میان طرح‌های پژوهشی قرار داشت.

طرح‌های مصوب همگی در قالب طرح پژوهشی نبوده‌اند؛ چراکه در میان آنها رساله دکتری، پسادکتری و گزنت هم دیده می‌شود. اما واقعیت اینکه عمده آنها تا سال ۹۱، طرح پژوهشی بوده و بعد از آن به تدریج رساله پسادکتری، رساله دکتری و گزنت هم اضافه شد. امسال ۱۹۹ طرح مصوب در قالب طرح پژوهشی، ۷۶ طرح در قالب رساله دکتری، ۱۶۶ طرح در قالب پسادکتری و ۵۳ طرح در قالب گزنت مورد حمایت قرار گرفته است. قالب بندی که هرچند در سال گذشته هم همین بوده اما ارقام آن متفاوت بوده است. ۲۳۵ طرح پژوهشی، ۱۶۰ رساله دکتری و ۱۶۰ پسادکتری و ۱۱ گزنت هم سال گذشته به

دانشگاه تهران جایگاه اول طرح‌های مصوب بنیاد ملی علم را از آن خود کرد

از میان ۲۰ دانشگاه برتر در توزیع پیشنهاد‌های دریافتی باید عنوان کرد دانشگاه تهران با دو هزار و ۵۴۱ طرح، تربیت مدرس با هزار و ۶۰۹ طرح، صنعتی شریف با ۴۴۴ طرح، شهید بهشتی با ۹۱۱ طرح و صنعتی اصفهان با ۷۴۷ طرح، در زمره پنج دانشگاهی که بیشترین طرح‌های پیشنهادی را داشته‌اند، قرار دارند. دانشگاه‌هایی که ترتیب شان در طرح‌های مصوب هم همین روال را حفظ کرده است. به طوری که از

دانشگاه تهران هزار و ۱۷۸ طرح، تربیت مدرس ۷۶۲ طرح، صنعتی شریف ۴۷۲ طرح، شهید بهشتی ۳۸۱ و صنعتی اصفهان هم ۳۲۶ طرح مصوب و حمایت شده است. این نشان می‌دهد از طرح‌های دانشگاه تهران ۴۶ درصد، تربیت مدرس ۲۷ درصد، صنعتی شریف ۵۰ درصد، شهید بهشتی ۴۱ درصد و دانشگاه صنعتی اصفهان ۲۳ درصد مورد پذیرش و حمایت قرار گرفتند.

استارت اجرای ۳۶۹ طرح پژوهشی برای امسال زده شد

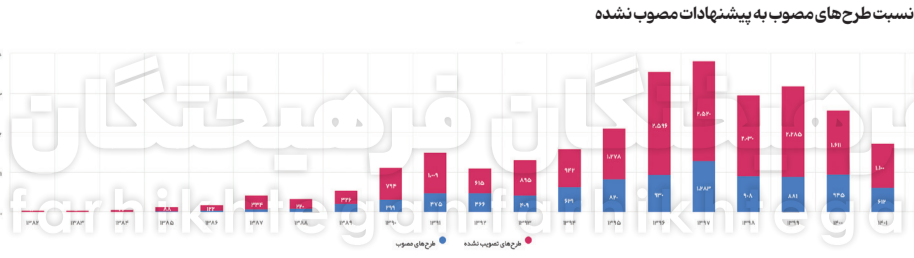
داشتند. این میزان سال گذشته ۲۵ طرح در حال عقد تفاهنامه، ۱۴ طرح خاتمه یافته و ۵۷۳ طرح هم در حال نظارت و اجرا بوده است. تعداد طرح‌های خاتمه یافته در سال ۱۴۰۰، قابل توجه بوده و به ۱۴۵ طرح می‌رسید، ۲۵ طرح هم در حال عقد تفاهنامه و ۷۷۵ طرح هم در حال اجرا بوده است. موضوع زمانی جالب می‌شود که بدانیم در سال ۱۳۹۹ هیچ طرحی در مرحله عقد تفاهنامه نبود ولی ۲۵۳ طرح به پایان رسید و ۶۲۹ طرح هم در حال اجرا قرار داشت.

با توجه به زمانبر بودن تحقق طرح‌های پژوهشی، عمده طرح‌ها به خصوص در سه سال اخیر عمدتاً در حال نظارت و اجرا و در حال عقد تفاهنامه بوده است. در این میان برخی از طرح‌ها هم مسکوت و بایگانی می‌شوند و سال ۹۸، آخرین سالی بود که ۳۱ طرح مسکوتی داشته است. بعد از آن سال، دیگر در هیچ سالی تا امروز، طرحی مسکوت و بایگانی نشده است. از این توضیحات که بگذریم باید عنوان کرد امسال ۱۳۹ طرح در حال عقد تفاهنامه و ۳۶۹ طرح هم در حال نظارت و اجرا قرار

۲ برابر تعداد طرح‌های تصویبی امسال، از سوی بنیاد رد شد

این سال‌ها بیشترین میزان طرح مصوب در بنیاد را شاهد هستیم؛ به طوری که در آن سال هزار و ۲۸۳ طرح مصوب و دو هزار و ۵۲۰ طرح رد شده، ماحصل فعالیت‌های این بنیاد بوده است. رقمی که سال ۹۸ به دو هزار و ۳۰ طرح رد شده و ۹۰۸ طرح مصوب رسیده بود. اما یک سال تعداد طرح‌های مصوب بریزش ۲۶ طرحی در حوزه طرح‌های مصوب و افزایش ۲۲۵ طرحی برای طرح‌های مردودی داشته است.

بنیاد ملی علم با وجود حمایت‌هایی که از طرح‌های پژوهشی در کشور انجام می‌دهد، اما بنا به آمارهای منتشر شده از سوی خود این بنیاد، بخش اعظم طرح‌های پیشنهادی از سوی این بنیاد رد می‌شود. به عبارت دیگر امسال هزار و ۵۷ طرح وارد و ۵۰۸ طرح را هم مصوب کرد. رقمی که سال قبل به هزار و ۱۰۰ طرح رد شده و ۶۱۲ طرح مصوب است. نکته جالب اینجاست که سال ۹۷، در همه

دوشنبه ۲۰ آذر ۱۴۰۲
شماره ۴۰۳۰
WWW.FDN.IR
FARHIKHTEGANDAILY

